

2025-06-16

Skurdo mažinimo organizacijos ir priemonės Europos šalyse

Skurdas yra pasaulinė problema. Tai ne tik finansinių išteklių trūkumas – skurdas turi gilių pasekmių individų ir visuomenės gerovei bei vystymuisi, gali lemti socialinę atskirtį, ribotas galimybes naudotis būtinosiomis paslaugomis, tokiomis kaip sveikatos priežiūra, švietimas ir kt.

Šiame darbe apžvelgiamos skurdo mažinimo priemonės ir organizacijų modeliai Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybėse narėse – Austrijoje, Belgijoje, Bulgarijoje, Graikijoje, Italijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Prancūzijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Vengrijoje, taip pat Norvegijos praktika.

Skurdo mažinimo srityje dirbančios organizacijos veikia individualiai arba vienijasi į skėtines organizacijas (tinklus), siekdamos efektyviau gauti ir paskirstyti paramą, suteikti pagalbą, daryti įtaką sprendimų priėmėjams ir kt. Europos kovos su skurdu tinklas (angl. European Anti-Poverty Network, EAPN) yra didžiausias skurdo mažinimo srityje veikiančias organizacijas vienijantis tinklas (jungia 31 nacionalinį tinklą, tarp jų – ir Lietuvos, bei 13 Europos organizacijų). EAPN prisideda rengiant nacionalinio ir ES lygmens politiką, skatina skurdo ir socialinės atskirties mažinimo priemones, turi patariamąjį statusą Europos Taryboje¹.

Organizacijų veiklos koordinavimas yra labai svarbus, siekiant žinoti realius skurdo mastus, poreikius, tinkamiausiu laiku reaguoti į problemas, daryti įtaką priimamiems sprendimams. Kaip turinčias gerąją praktiką galima įvardyti šalis, kurios prie valdžios institucijų turi nuolat veikiančias patariamąsias komisijas, tarybas ar kitas panašaus pobūdžio institucijas (Belgija, Bulgarija, Graikija, Italija, Latvija, Prancūzija, buvo planuota, tačiau neįsteigta Slovakijoje) arba laikinas, t. y. sukuriamas konkrečioms problemoms spręsti (Norvegija). Institucionalizuota diskusijų, patirties ir žinių mainų platforma gali prisidėti prie skurdo mažinimo politikos veiksmingumo ir efektyvumo, taip pat užtikrina glaudų organizacijų ir valdžios institucijų dialogą. Kaip atskirą modelį šio darbo kontekste tikslinga aptarti portugalų pavyzdį, kurie į sprendimų priėmimą įtraukia skurdą patyrusius ar patiriančius asmenis, kaip geriausiai žinančius, kokios pagalbos ar priemonių reikia šiai žmonių grupei.

Užsienio šalių praktika gali tapti svarbiu atspirties tašku, siekiant kurti efektyvų skurdą patiriančių turinčių įtraukimo modelį Lietuvoje. Nors šalyje veikia Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas – EAPN dalis, kuris vienija 67 organizacijas („Gelbėkit vaikus“, Caritas, Lietuvos Raudonasis Kryžius, Maisto bankas, Maltiečiai ir kt.)², tačiau pasigendama nuoseklių ir sisteminių įtraukimo struktūrų. Tarp rekomendacijų Lietuvai – siūlymas įsteigti tarpinstitucinę tarybą prie Vyriausybės, kuri patartų skurdo mažinimo ir su tuo susijusiais socialinės politikos klausimais, teiktų siūlymus, rekomendacijas, vertinimus Vyriausybei ir kitoms institucijoms³.

¹ The European Anti-Poverty Network (EAPN): <https://www.eapn.eu/who-we-are/what-is-eapn/>

² Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas. Valdybos nariai: <https://www.smtinklas.lt/nariai/>

³ Skurdo patirtį turinčių žmonių įtraukimo į socialinės politikos formavimą gairės: <https://www.smtinklas.lt/wp-content/uploads/simple-file-list/Studijos/SKURDO-PATIRTI-TURINCIU-ZMONIU-ITRAUKIMO-I-SOCIALINES-POLITIKOS-FORMAVIMA-GAIRES.pdf>

Austrija

Austrijoje nėra specialios kovai su skurdu skirtos organizacijos prie vyriausybės ar ministerijų, tačiau šioje valstybėje taikomas visapusiškas ir koordinuotas požiūris, apimantis federalines, provincijų ir vietos valdžios institucijas, taip pat pilietinės visuomenės organizacijas⁴. Austrijos kovos su skurdu tinklą (vok. *Die Armutskonferenz*) sudaro daugiau kaip 30 nacionalinių organizacijų ir trys regioniniai tinklai (Zalcburgo, Karintijos ir Aukštutinės Austrijos)⁵. Austrijos kovos su skurdu tinklas – tai plati pilietinės visuomenės grupių koalicija, atliekanti svarbų vaidmenį stebint skurdo situaciją šalyje. Nuo 1995 m. veikiančio Austrijos kovos su skurdu tinklo pagrindinis tikslas yra atkreipti dėmesį į nutylimas skurdo ir socialinės atskirties problemas Austrijoje ir pagerinti skurstančių žmonių gyvenimo sąlygas. Šios organizacijos įkūrimo metais Zalcburge įvykusios pirmosios skurdo konferencijos metu jėgas suvienijo įvairūs pilietinės visuomenės veikėjai: gerovės užtikrinimo organizacijos, skėtinės socialinių iniciatyvų organizacijos, bažnyčios ir profesinės sąjungos, švietimo ir mokslinių tyrimų institucijos bei grupės žmonių, kuriems gresia skurdas (pavyzdžiui, vieniši tėvai ir bedarbiai). Austrijos provincijose veikia regioniniai šios organizacijos tinklai ir platformos⁶.

Oficialią šalies kovos su skurdu politiką koordinuoja Federalinė socialinių reikalų, sveikatos, rūpybos ir vartotojų apsaugos ministerija⁷. Austrijos socialinei politikai būdingas tankus socialinių išmokų ir paslaugų tinklas, įskaitant socialinį draudimą, nedarbo išmokas, paramą būstui, išmokas šeimai ir minimalių pajamų programas. Socialinės paramos ir minimalių pajamų programos yra svarbiausios priemonės, skirtos sumažinti pažeidžiamų grupių skurdo riziką, nors dėl administracinių kliūčių, ypač kaimo vietovėse, jomis naudojamosi rečiau. Išmokos šeimoms ypač svarbios vienišiesiems tėvams ir vaikams, nes padeda išvengti skurdo, perduodamo iš kartos į kartą⁸. Be finansinės paramos skurstantiesiems, Austrija investuoja į socialines paslaugas, tokias kaip vaikų priežiūra, slauga ir pažeidžiamų grupių integracija į darbo rinką, kurios padeda stabilizuoti užimtumą ir didinti socialinę įtrauktį. Vyriausybė taip pat įgyvendina tikslines priemones, pavyzdžiui, švietimo, mokymo ir kvalifikacijos kėlimo programas socialiai remtiniams darbuotojams, remia savanorišką darbą ir socialinės įmonių atsakomybės iniciatyvas⁹.

Belgija

Belgijos Kovos su skurdu, nesaugumu ir socialine atskirtimi tarnybą (pranc. *Service de lutte contre la pauvreté, la précarité et l'exclusion sociale*) įsteigė federalinė vyriausybė, siekdama, kad skurdo panaikinimas išliktų politinės darbotvarkės prioritetą. Ši tarnyba yra tarpfederacinė institucija, apimanti tiek federalinės, tiek regioninės, tiek ir trijų kalbinių bendruomenių kompetencijų sritis, specialiai skirta kovai su skurdu ir socialine atskirtimi Belgijoje. Tarnyba, konsultuodamasi su asociacijomis, kurios gina skurstančiųjų interesus, taip pat visuomeniniais socialinės gerovės centrais, profesinėmis sąjungomis bei įvairių sektorių specialistais, rengia įvairaus pobūdžio analizes ir rekomendacijas šalies politikos formuotojams¹⁰. Kovos su skurdu, nesaugumu ir socialine atskirtimi tarnyba daugiausia dėmesio skiria socialinės paramos, minimalių pajamų ir integracijos programoms.

Poreikio įsteigti vyriausybinių su skurdu kovojančią tarnybą atsiradimo pradžia laikytini 1992 m., kai federalinė vyriausybė nusprendė konsultuotis su skurde gyvenančiais žmonėmis, kad galėtų veiksmingiau kovoti su skurdu: ji pavedė asociacijoms, kurioms priklausė skurstantieji, ir viešiesiems socialinės gerovės centrams parengti Bendrąją ataskaitą apie skurdą, kuri buvo paskelbta 1994 m.

⁴ Federal Ministry of Social Affairs, Health, Care and Consumer Protection Republic of Austria. *Social Issues*: <https://www.sozialministerium.gv.at/en/Topics/Social-Affairs/Social-Issues.html>

⁵ *Die Armutskonferenz* (EAPN Austria): <https://www.eapn.eu/die-armutskonferenz-eapn-austria/>

⁶ *Austrian Anti Poverty Network* ("Die Armutskonferenz"): <https://www.armutskonferenz.at/english-information.html>

⁷ Federal Ministry of Social Affairs, Health, Care and Consumer Protection Republic of Austria. *Social Issues*.

⁸ *Die Armutskonferenz. Poverty Watch Report Austria 2023*: <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2024/01/eapn-EAPN-AT-English-version-2023-PW-5900.pdf>

⁹ Austria. Social Inclusion: General context. *Youth Wiki*: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/austria/41-general-context>

¹⁰ Combat Poverty. *Welcome to our website*: <https://combatpoverty.be/>

Tarp išdėstytų perspektyvų buvo aiškiai išreikštas poreikis stiprinti daugelio kompetentingų institucijų vykdomos kovos su skurdu politikos nuoseklumą bei įtvirtinti nuolatinės politikos formuotojų ir skurdžiai gyvenančių žmonių konsultacijas ir įtraukti į jas kitus dalyvius. 1995 m., kai pasikeitė įstatymų leidžiamoji valdžia, federalinė vyriausybė paskelbė, kad Bendrosios ataskaitos apie skurdą rekomendacijų įgyvendinimas bus pagrindinis diskusijų objektas tarpministerinėje socialinės integracijos konferencijoje, surengtoje ataskaitos autorių prašymu. Šia konferencija siekta užmegzti dialogą su labiausiai socialiai remtinų asmenų interesus ginančiomis organizacijomis ir Lygių galimybių ir priešpriešos rasizmui centru, kuris yra savarankiška viešoji tarnyba¹¹. 1998 m. buvo pasirašytas federalinės žemės, kalbinių bendruomenių ir regionų bendradarbiavimo susitarimas dėl skurdo politikos tęstinumo. Jį patvirtino visi šalies regionų parlamentai¹². Šiame susitarime galutinai įtvirtintas partnerystė grįstas požiūris į kovos su skurdu priemones, kuriam įsigalėti teisinį pagrindą suteikė federalinės bei regioninės valdžios ir kalbinių bendruomenių įsteigta nuolatinė institucija – Kovos su skurdu, nesaugumu ir socialine atskirtimi tarnyba.

Belgijos Kovos su skurdu, nesaugumu ir socialine atskirtimi tarnybos funkcijos yra šios¹³:

- rinkti ir analizuoti informaciją apie skurdą, nesaugumą, socialinę atskirtį ir galimybes naudotis skurstantiesiems aktualiomis teisėmis – tai daryti remiantis išmatuojamais rodikliais;
- organizuoti konsultacijas su asociacijomis, per kurias vargstantieji gali išsakyti nuomonę, ir su kitais privačiais ar viešaisiais subjektais, turinčiais patirties šioje srityje;
- kas dvejus metus rengti ataskaitą apie skurdo situaciją šalyje;
- teikti nuomones, rekomendacijas ir konkrečius pasiūlymus bet kuriuo su kova su skurdu susijusiu klausimu.

Kovos su skurdu, nesaugumu ir socialine atskirtimi tarnybą sudaro¹⁴:

- 1) Stebėsenos komitetas, kurio vaidmuo yra stebėti tarnybos darbo turinį bei užtikrinti, kad būtų laikomasi veikimo reglamento. Į stebėsenos komiteto sudėtį įeina: valstybės sekretorius, atsakingas už socialinę integraciją ir kovą su skurdu, kuris yra tarnybos pirmininkas; valdymo komiteto nariai; asmenys, kuriuos įstatymų leidėjas įvardija kaip pagrindinius kovos su skurdu dalyvius: 4 socialinių partnerių atstovai, 2 draudimo organizacijų atstovai, 5 organizacijų, kurios vienija skurstančiuosius, atstovai; 3 miestų ir komunų socialinės paramos skyrių atstovai.
- 2) Valdymo komitetas, kurio vaidmuo yra prižiūrėti bendradarbiavimo susitarimo įgyvendinimą, planuoti personalo poreikį bei sudaryti biudžeto projektą. Į valdymo komiteto sudėtį įeina: įvairių šalies federalinių, regioninių ir kalbinių bendruomenių institucijų atstovai; Tarpfederacinio lygių galimybių ir kovos su rasizmu bei diskriminacija centro ir Federalinio migracijos srautų analizės, užsieniečių pagrindinių teisių apsaugos ir kovos su prekyba žmonėmis centro direktorius ir direktoriaus pavaduotojas, taip pat Kovos su skurdu, nesaugumu ir socialine atskirtimi tarnybos koordinatorius patariamojo balso teise.

Šalyje taip pat aktyviai veikia Belgijos kovos su skurdu tinklas (*Le Réseau Belge de Lutte contre la pauvreté*, ol. *Belgisch Netwerk Armoedebestrijding*), vienijantis keturis regioninius tinklus: Valonijos kovos su skurdu tinklą, Tinklą prieš skurdą, Briuselio kovos su nelygybe forumą bei Briuselio skurdo platformą. Tinklo tikslas yra kovoti su struktūrinėmis skurdo ir socialinės atskirties priežastimis visoje Belgijoje ir tai daryti visų pirma remiantis pagrindinių suinteresuotųjų šalių patirtimi ir lūkesčiais. Tinklo rengiamos analizės ir rekomendacijos grindžiamos žmogaus teisių prioritetu ir nuolat konsultuojantis su skurde gyvenančiais žmonėmis¹⁵.

¹¹ Service de lutte contre la pauvreté, la précarité et l'exclusion sociale. Origine: <https://luttepauvrete.be/service/origine/>

¹² Service de lutte contre la pauvreté, la précarité et l'exclusion sociale. Cadre légal:

<https://luttepauvrete.be/service/cadre-legal/>

¹³ Service de lutte contre la pauvreté, la précarité et l'exclusion sociale. Les missions du Service:

<https://luttepauvrete.be/service/cadre-legal/les-missions-du-service/>

¹⁴ Service de lutte contre la pauvreté, la précarité et l'exclusion sociale. Structure du Service:

<https://luttepauvrete.be/service/cadre-legal/la-structure/>

¹⁵ BAPN. Qui sommes-nous: <https://www.bapn.be/fr/a-notre-propos>

Belgijos vyriausybė yra užsibrėžusi laikytis dinamiško ir lankstaus požiūrio į nacionalines kovos su skurdu strategijas – pagal 2023 m. balandžio mėn. Belgijos Ministrų tarybos patvirtintą įstatymo projektą busimos federalinės vyriausybės per 12 mėnesių nuo prisaikdinimo turės priimti kovos su skurdu ir nelygybe planą. Federalinei vyriausybei patvirtinus planą, jis turės būti pristatytas šalies parlamentui ir tarpministerinei konferencijai. Tokiame plane numatoma apibrėžti priemones, kurių turi imtis kiekvienas ministras ir valstybės sekretorius, ir turės būti atsižvelgta į kiekvienos priemonės poveikį lyties ir negalios aspektais. Bus privaloma iš anksto konsultuotis su skurdo mažinimo srityje dirbančiais valstybės tarnautojais, Kovos su skurdu, nesaugumu ir socialine atskirtimi tarnyba ir kitais suinteresuotaisiais subjektais. Tokiu būdu siekiama užtikrinti, kad kovos su skurdu strateginiai dokumentai išliktų aktualūs ir nukreipti į tikslą, o ne remtųsi pasenusiais duomenimis, įtraukiant visus atitinkamus ministrus ir atsižvelgiant į regioninių subjektų bei pilietinės visuomenės poreikius. Kovos su skurdu ir nelygybe planą numatyta rengti kas penkerius metus¹⁶. Kol kas tokio plano parengta nėra.

Ne tik federaliniu, bet ir regioniniu lygmeniu (Briuselio – sostinės regiono, Flandrijos ir Valonijos) yra rengiami skurdo mažinimo veiksmų planai, taip užtikrinant nuolatinį prisitaikymą prie naujų socialinių ir ekonominių iššūkių. Be to, Belgija, dalyvaudama ES vaikų garantijų iniciatyvoje, turi pateikti nacionalinį veiksmų planą, skirtą vaikų skurdu mažinti¹⁷.

Bulgarija

Bulgarijoje pagrindinė už skurdo mažinimą ir socialinę įtrauktį atsakinga institucija yra Darbo ir socialinės politikos ministerija (bulg. *Министерство на труда и социалната политика*). Ministerija, vadovaudamasi Europos socialinio modelio principais ir orientuodamasi į socialinį solidarumą, siekia sudaryti sąlygas gyventojams turėti padorų darbą bei užtikrinti socialinę realizaciją ir jos plėtrą. Darbo ir socialinės politikos ministras koordinuoja ir kontroliuoja valstybės politikos įgyvendinimą pajamų ir gyvenimo lygio, socialinės apsaugos, apsaugos nuo nedarbo ir užimtumo skatinimo, darbo rinkos, darbo jėgos migracijos ir laisvo darbuotojų judėjimo, saugos ir sveikatos darbe, socialinių investicijų, socialinės apsaugos, socialinės įtraukties, paramos vaikams ir šeimoms, demografinės plėtros, neįgaliųjų integracijos, lygių galimybių ir kovos su diskriminacija srityse¹⁸.

2009 m. prie Bulgarijos vyriausybės yra įsteigta Nacionalinė socialinės įtraukties reikalų taryba (*Национален съвет по въпросите на социалното включване*), kurios pagrindinė funkcija yra valstybės socialinės įtraukties politikos plėtros, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo koordinavimas bei konsultavimasis ir bendradarbiavimas su suinteresuotosiomis šalimis. Pagrindinė šios tarybos funkcijos – teikti pasiūlymus dėl strategijų, programų, veiksmų planų ir kitų strateginių dokumentų projektų rengimo, taip pat pasisakyti dėl socialinės įtraukties srities strateginių dokumentų projektų. Tarybos pirmininkas yra darbo ir socialinės politikos ministras, kuris vadovauja jos veiklai ir jai atstovauja¹⁹.

Į Nacionalinę socialinės įtraukties reikalų tarybą yra įtraukti: Nacionalinio statistikos instituto vadovas, Valstybinės vaikų apsaugos agentūros vadovas, Socialinės paramos agentūros vykdomasis direktorius, Užimtumo agentūros vykdomasis direktorius, Neįgaliųjų agentūros vykdomasis direktorius, Generalinės darbo inspekcijos vykdomosios agentūros vykdomasis direktorius, darbo ir socialinės politikos viceministras, energetikos viceministras, turizmo viceministras, žemės ūkio ir maisto viceministras, Inovacijų ir plėtros viceministras, Nacionalinio socialinės apsaugos instituto subgubernatorius, jaunimo ir sporto viceministras, užsienio reikalų viceministras, sveikatos apsaugos viceministras, kultūros viceministras, švietimo ir mokslo viceministras, teisingumo viceministras,

¹⁶ Future governments required to adopt anti-poverty plan within 12 months. *The Brussels Times*, 2023-03-24: <https://www.brusselstimes.com/425902/future-governments-required-to-adopt-anti-poverty-plan-within-12-months>

¹⁷ European Child Guarantee: Belgian national action plan: <https://www.mi-is.be/en/european-child-guarantee-belgian-national-action-plan>

¹⁸ Bulgaria. Social Inclusion: Administration and Governance. *Youth Wiki*: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/bulgaria/42-administration-and-governance#:~:text=Cross%2Dsectoral%20cooperation%20In%20the%20National%20Strategy%20for,being%20the%20integration%20of%20different%20sectoral%20policies.>

¹⁹ *Ten pat.*

finansų viceministras, regioninės plėtros ir viešosios infrastruktūros viceministras, vidaus reikalų viceministras, ekonomikos ir pramonės viceministras, susisiekimo viceministras, Socialinės įtraukties, vaikų ir šeimos politikos departamento vadovas, Sofijos ir Teteveno savivaldybių vadovai. Taryboje taip pat atstovaujamos šios nevyriausybines organizacijos: Nacionalinė savivaldybių asociacija, Bulgarijos nepriklausomų profesinių sąjungų konfederacija, Darbo konfederacija „Parama“, Bulgarijos pramoninio kapitalo asociacija, Bulgarijos pramonės asociacija, Bulgarijos prekybos ir pramonės rūmai, Bulgarijos darbdavių ir pramonininkų konfederacija, Bulgarijos „Caritas“, Bulgarijos kovos su skurdu tinklas, Socialinės veiklos ir praktikos institutas, Fondas „Už mūsų vaikus“, Asociacija „Gavroche“, Nacionalinė darbo gamybos kooperatyvų sąjunga, Bulgarijos Raudonasis Kryžius, Nacionalinis vaikų tinklas, Regioninis romų sąjungos fondas, Nacionalinis socialinės atsakomybės aljansas, Sveikatos ir socialinės plėtros fondas, Bulgarijos sutrikusio intelekto žmonių asociacija, Bulgarijos mokslų akademija ir Ekonominių iniciatyvų sąjunga²⁰.

Nacionalinės socialinės įtraukties reikalų tarybos funkcijos²¹:

- svarstyti pasiūlymus dėl strateginių prioritetų socialinės įtraukties srityje;
- teikti pasiūlymus dėl socialinės įtraukties strategijų, programų, veiksmų planų ir kitų strateginių dokumentų projektų rengimo ir padėti koordinuoti jų rengimą ir įgyvendinimą;
- teikti išvadas dėl socialinės įtraukties strateginių dokumentų projektų;
- padėti vyriausybei bendradarbiavimo ir konsultavimosi su pelno nesiekiančiais juridiniais asmenimis srityje;
- rengti, svarstyti ir tvirtinti socialinės įtraukties politikos įgyvendinimo ataskaitas, analizes ir vertinimus;
- padėti vyriausybei vykdyti valstybės socialinės įtraukties politikos įgyvendinimo stebėseną;
- siūlyti, svarstyti ir tvirtinti priemones, skirtas socialinės įtraukties politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos, vertinimo, konsultavimosi ir koordinavimo procesams tobulinti.

Bulgarijos Darbo ir socialinės politikos ministerija yra parengusi ir įgyvendina Nacionalinę skurdo mažinimo ir socialinės įtraukties skatinimo strategiją iki 2030 m., pavadintą „Atsakinga ir teisinga Bulgarija“ (angl. *National Strategy for Poverty Reduction and Promotion of Social Inclusion 2030: Responsive and Fair Bulgaria*)²². Strategijos įgyvendinimą ministerijoje koordinuoja tarpinstitucinė darbo grupė, kuriai pirmininkauja darbo ir socialinės politikos ministras. Nacionalinėje skurdo mažinimo ir socialinės įtraukties skatinimo strategijoje numatyti šie prioritetai²³:

- tvarus neaktyvios darbo jėgos ir bedarbių, įskaitant ilgalaikius, integravimas į darbo rinką;
- lygios galimybės gauti kvalifikuotą ikimokyklinį ir mokyklinį ugdymą;
- lygios galimybės gauti kokybišką sveikatos priežiūrą;
- prieinamos kokybiškos socialinės ir integruotos paslaugos ir pagalba;
- veiksminga ir tikslinga finansinė ir materialinė parama tiems, kuriems jos reikia;
- užtikrintas fizinės, architektūrinės, institucinės, informacinės aplinkos ir transporto paslaugų prieinamumas;
- geresnis būstas pažeidžiamoms grupėms ir parama benamiams;
- partnerystė ir inovatyvių metodų taikymas įgyvendinant integruotą socialinės įtraukties ir socialinių inovacijų politiką.

Strategijoje įsipareigojama kelti gyvenimo lygį, didinti galimybes gauti išsilavinimą, sveikatos priežiūrą, būstą, didinti užimtumą bei užtikrinti lygias galimybes visiems piliečiams, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamoms grupėms, tokioms kaip romai ir neįgalieji. Dokumente pabrėžiama duomenimis grįsto sprendimų priėmimo, visuomenės dalyvavimo ir nacionalinės

²⁰ Национален съвет по въпросите на социалното включване:

https://iisda.government.bg/ras/executive_power/council/1287

²¹ Ten pat.

²² Bulgarijos Vyriausybės sprendimas Nr. 368/02.06.2022, papildyta redakcija – Vyriausybės sprendimas Nr.

368/02.06.2022: <https://www.mlsp.government.bg/eng/social-inclusion>

²³ National Strategy for Poverty Reduction and Promotion of Social Inclusion 2030: Responsive and Fair Bulgaria: <https://www.mlsp.government.bg/uploads/40/sv/nsnbnsv-2030-en.pdf>

politikos derinimo su tarptautiniais ir ES dokumentais ir siekiais, įskaitant JT darnaus vystymosi tikslus ir Europos socialinių teisių ramstį, svarba. Strategija siekia skatinti įtraukią plėtrą, mažinti regioninius skirtumus ir iki 2030 m. sukurti teisingesnę ir darnesnę visuomenę²⁴.

Įvairios nevyriausybines organizacijos taip pat atlieka svarbų vaidmenį teikiant paramą skurdą ir socialinę atskirtį patiriantiems asmenims ir šeimoms bei ginant jų interesus. Bulgarijos kovos su skurdu tinklas jungia nevyriausybines organizacijas, kurios vadovaujasi šiomis nuostatomis: skurdas Bulgarijoje yra nepriimtinas ir netinkamas augančiai ekonomikai; viešosios politikos priemonės turi mažinti skurdą ir atskirtį; skurdą ir socialinę atskirtį galima įveikti tik aktyviai dalyvaujant sprendimų priėmimo procesuose. Bulgarijos kovos su skurdu tinklas atstovauja įvairioms pažeidžiamoms grupėms (vaikams, moterims, etninėms mažumoms, neįgaliesiems, psichikos ligoniams, bedarbiams) ir su jomis bendradarbiauja, taip pat vykdo įvairią veiklą (lobizmas, informacijos teikimas, paslaugų teikimas, moksliniai tyrimai). Tinklo atstovai dalyvauja nacionalinės valdžios institucijų (Nacionalinės socialinės įtraukties reikalų tarybos, Ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos, Psichikos sveikatos tarybos, įvairių Darbo ir socialinės politikos ministerijos darbo grupių) darbe ir yra prisidėję prie svarbiausių nacionalinių dokumentų rengimo²⁵.

Graikija

Graikijoje prie Socialinės sanglaudos ir šeimos ministerijos yra įsteigtas Socialinio solidarumo ir kovos su skurdu generalinis sekretoriatas (angl. *General Secretariat for Social Solidarity and Combating Poverty*)²⁶. Šis sekretoriatas kartu su Socialinės įtraukties ir socialinės sanglaudos direktoratu (*Directorate of Social Inclusion and Social Cohesion*) parengė Nacionalinę socialinės įtraukties ir skurdo mažinimo strategiją 2021-2027 m.²⁷. Šis dokumentas – tai iš esmės atnaujinta 2018 m. priimta Nacionalinė socialinės įtraukties strategija²⁸. Socialinio solidarumo ir kovos su skurdu generalinis sekretoriatas atlieka itin svarbų vaidmenį Graikijai siekiant spręsti socialinius iššūkius ir kurti įtraukesnę visuomenę. Sekretoriatas koordinuoja ir prižiūri Nacionalinės socialinės įtraukties ir skurdo mažinimo strategijos įgyvendinimą. Pagrindinės Socialinio solidarumo ir kovos su skurdu generalinio sekretoriato atsakomybės sritys yra šios: socialinės įtraukties politikos formavimas ir įgyvendinimas (ypač daug dėmesio skiriama tokių pažeidžiamų grupių, kaip romai ir neįgalieji, integracijai); kova su skurdu ir socialine atskirtimi; socialinio solidarumo skatinimas; veiklos koordinavimas su kitomis ministerijomis ir valdžios institucijomis; politikos stebėseną ir vertinimas.

Naujoji Graikijos Nacionalinė socialinės įtraukties ir skurdo mažinimo strategija 2021–2027 m. skirta kovai su skurdu ir socialine atskirtimi skatinant lygybę ir didinant atsparumą. Ji atitinka Europos socialinių teisių ramstį ir JT darnaus vystymosi tikslus. Strategijos viziją apibrėžia trys pagrindiniai ramsčiai²⁹:

- 1) Skurdo ir nelygybės mažinimas: teikiant tikslią finansinę paramą, pavyzdžiui, garantuotas minimalias pajamas, ir vykdant programas, skirtas didinti socialinę įtrauktį ir įtrauktį į darbo rinką.
- 2) Paslaugų prieinamumo gerinimas: tobulinant sveikatos priežiūros, švietimo, būsto ir socialinės priežiūros paslaugų teikimą labiausiai pažeidžiamoms gyventojų grupėms.
- 3) Pažeidžiamų grupių įgalinimas: stiprinant marginalizuotų bendruomenių, įskaitant vaikus, pagyvenusius žmones, neįgaliuosius ir migrantus, įtrauktį.

Nacionalinėje socialinės įtraukties ir skurdo mažinimo strategijoje pastebima, kad atviras dialogas tarp valstybės ir piliečių, siekiant užtikrinti, kad planavimas atspindėtų tikruosius

²⁴ Ten pat.

²⁵ EAPN Bulgaria: <https://www.eapn.eu/eapn-bulgaria/>

²⁶ General Secretariat for Social Solidarity and Combating Poverty: <https://minsca.gov.gr/en/ministry/general-special-secretariats/general-secretariat-of-social-solidarity-and-combating-poverty/>

²⁷ Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας.

²⁸ National Strategy for Social Inclusion and Poverty Reduction: <https://minsca.gov.gr/en/national-strategy-for-social-inclusion-and-poverty-reduction/>

²⁹ The Hellenic Republic's Statements of Commitment to the Global Alliance Against Hunger and Poverty, p. 2-3: <https://globalallianceagainsthungerandpoverty.org/wp-content/uploads/2024/11/Greece-SoC-Approved.pdf>

visuomenės poreikius, yra būtina sėkmingo strategijos įgyvendinimo sąlyga. Ne mažiau svarbus yra dialogas tarp įvairių valdymo lygmenų ir socialinėje politikoje dalyvaujančių organizacijų. Strategijoje taip pat kalbama apie novatoriškas politikos priemones, skaitmeninį valdymą ir griežtus stebėsenos mechanizmus, siekiant užtikrinti veiksmingą įgyvendinimą ir išmatuojamus rezultatus. Dokumente numatyta nacionalinės politikos mažinimo politikos priemonės ir lėšas integruoti su ES finansavimu ir tarptautiniu bendradarbiavimu grįstomis veiklomis, siekiant holistinio požiūrio į socialinę sanglaudą³⁰.

Paminėtinos šios kovos su skurdu ir socialine atskirtimi paramos programos: nemokami pietūs mokiniams mokyklose; garantuotos minimalios pajamos; pagalba namuose; jauniems asmenims ir poroms nuo 25 iki 39 metų skirta būsto programa „Mano namai (teikiamos mažų palūkanų arba beprocentės paskolos, kurių 75 proc. finansuoja Valstybinė užimtumo tarnyba); socialinės išmokos išankstinio mokėjimo kortelėmis; vieningas skaitmeninės prieigos portalas, skirtas socialinei apsaugai ir paslaugoms; vieningas informacinis portalas, skirtas mokymo ir užimtumo programoms; būsto ir užimtumo programa benamiams; socialinis būstas pažeidžiamoms grupėms; išmokos gimus vaikui (2 000 eurų kiekvienam naujagimiui); išmokos kalnuotų ir nepalankių gyventi vietovių gyventojams³¹.

Socialinės sanglaudos ir šeimos ministerijos internetinėje svetainėje kaip pagrindinės kovos su skurdu Graikijoje priemonės įvardijamos šios³²:

- Garantuotos minimalios pajamos – socialinės paramos programa, skirta namų ūkiams ir benamiams, gyvenantiems itin skurdžiai. Į tokią paramą taip pat gali pretenduoti laikinojo apgyvendinimo įstaigų ir prieglaudų, skirtų moterims, nukentėjusioms nuo smurto, gyventojai. Bazinė išmoka yra 200 eurų per mėnesį vieno asmens namų ūkiui, o kiekvienam papildomam suaugusiajam namų ūkio nariui – 100 eurų, nepilnamečiui – 50 eurų. Paramos gavėjams taip pat sudaroma galimybė gauti papildomų socialinių paslaugų, išmokų ir prekių. Jiems taip pat teikiamos vadinamosios aktyvinimo paslaugos: jei garantuotų minimalių pajamų gavėjai gali dirbti, jie yra skatinami dalyvauti veiklose, skirtose jų integracijai arba reintegracijai į darbo rinką.
- Infrastruktūra ir paslaugos, skirtos kuo skubiau panaikinti skurdą (bendrabučiai, atvirų durų dienos centrai benamiams, sriubos virtuvės, socialinės maisto prekių parduotuvės ir socialinės vaistinės) – tai vietos lygmeniu veikiantis socialinių struktūrų tinklas, sukurtas siekiant patenkinti pažeidžiamų gyventojų grupių, tokių kaip benamiai ar žmonės, gyvenantys ties skurdo riba arba žemiau jos, poreikius.

Prie skurdo mažinimo prisideda ir Graikijos kovos su skurdu tinklas, įkurtas 1990 m. Tinklą sudaro 31 pilietinės visuomenės organizacija. Graikijos kovos su skurdu tinklo misija yra: didinti veiksmų, kuriais siekiama panaikinti skurdą ir kovoti su socialine atskirtimi, veiksmingumą; didinti žmonių informuotumą apie skurdą ir socialinę atskirtį; įgalinti skurdą ir socialinę atskirtį patiriančius žmones; vykdyti lobistinę veiklą, naudingą skurdą ir socialinę atskirtį patiriantiems žmonėms ir jų grupėms, taip pat su jomis bendradarbiauti³³.

Italija

Pagrindinė institucija Italijoje, atsakinga už skurdo mažinimą, yra Darbo ir socialinės politikos ministerija (it. *Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali*), joje veikia Socialinės plėtros ir skurdo mažinimo generalinis direktoratas (*Direzione Generale per lo Sviluppo sociale e gli aiuti alle povertà*)³⁴. 2017 m. rugsėjo 15 d. įstatyminiu dekretu Nr. 147 „Nuostatos dėl nacionalinės kovos su skurdu priemonės įvedimo“ (*Disposizioni per l'introduzione di una misura nazionale di contrasto*

³⁰ Ten pat, 3.

³¹ Ten pat, p. 3-5.

³² Ministry of Labour and Social Security. *Combating Poverty*: <https://ypergasias.gov.gr/en/combating-poverty/>

³³ Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας. *Ποιοι είμαστε* (Graikijos kovos su skurdu tinklas. *Kas mes esame*): <https://antipoverty.org.gr/poioi-eimaste>

³⁴ Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali. *Direzione Generale per lo Sviluppo sociale e gli aiuti alle povertà*: <https://www.lavoro.gov.it/ministro-e-ministero/il-ministero/organizzazione/pagine/DG-per-lo-Sviluppo-sociale-e-gli-aiuti-alle-poverta>

alla povertà)³⁵ buvo įsteigtas Socialinės apsaugos ir įtraukties tinklas (*La Rete della protezione e dell'inclusione sociale*)³⁶. Šis tinklas yra nacionalinė socialinių intervencijų ir socialinių paslaugų koordinavimo įstaiga, kuri dalyvauja programuojant socialinę politiką ir vykdo jos stebėseną³⁷. Socialinės apsaugos ir įtraukties tinklas taip pat užtikrina nevyriausybinių sektoriaus, socialinių partnerių ir kitų suinteresuotųjų šalių dalyvavimą priimant programinius socialinės politikos sprendimus. Tinklą, kuriam pirmininkauja darbo ir socialinės politikos ministras, sudaro skirtingų valdžios lygmenų atstovai, jis yra suskirstytas į regionines ir teritorines grupes, tokiu būdu siekiant socialinės apsaugos priemonių sistemą padaryti labiau homogenišką ir įveikti teritorinę nelygybę³⁸. Tinkle veikia keletas technikinių komitetų, įskaitant Kovos su skurdu komitetą.

Socialinės apsaugos ir įtraukties tinklą sudaro³⁹:

- po vieną kiekvieno regiono ir autonominės provincijos atstovą;
- dvidešimt Nacionalinės Italijos savivaldybių asociacijos (*Associazione Nazionale Comuni Italiani*) paskirtų narių, atstovaujančių penkioms didmiesčių sostinėms, penkioms savivaldybėms iš sutampančių teritorijų ir dešimčiai kitų savivaldybių atstovų;
- Ekonomikos ir finansų ministerijos atstovas;
- Švietimo, universitetų ir mokslinių tyrimų ministerijos atstovas;
- Sveikatos apsaugos ministerijos atstovas;
- Infrastruktūros ir transporto ministerijos atstovas;
- Ministrų Tarybos prezidiumo Šeimos politikos departamento atstovas;
- nuolatinio kviestinio nario teisėmis dalyvauja Nacionalinio socialinės apsaugos instituto atstovas.

Socialinės apsaugos ir įtraukties tinklas taip pat periodiškai konsultuojasi su socialiniais partneriais ir trečiojo sektoriaus atstovais – tai vyksta bent kartą per metus ir visada, kai priimami strateginiai planai ir gairės. Tinklas gali steigti darbo grupes, kuriose dalyvauja socialiniai partneriai ir nevyriausybinių sektoriaus atstovai⁴⁰. Socialinės apsaugos ir įtraukties tinklo organizacinę struktūrą sudaro:

- prezidentas (darbo ir socialinės politikos ministras);
- nacionalinė asamblėja;
- techniniai komitetai ir darbo grupės;
- regioninės ir vietos teritorinės grupės, arba vadinamieji „stalai“ (*tavoli*)⁴¹.

Kiekvienas regionas ir autonominė provincija apibrėžia Socialinės apsaugos ir įtraukties tinklo steigimo ir veiklos taisykles savo teritorijos ribose, taip pat savarankiškai numato konsultavimosi su socialiniais partneriais ir nevyriausybinių sektoriaus atstovais sąlygas. Tinklo steigimą ir veikimą teritoriniu lygmeniu reglamentuojantys aktai perduodami Darbo ir socialinės politikos ministerijai⁴². Tačiau visų teritorinių Tinklo grupių, veikiančių regioniniu ir vietos lygmenimis, funkcijos yra vienodos: išteklių programavimas; vadovavimas atitinkamų priemonių įgyvendinimui; intervencijų stebėseną ir vertinimas. Tokiu būdu regioniniai ir vietos padaliniai yra

³⁵ DECRETO LEGISLATIVO 15 settembre 2017, n. 147. Disposizioni per l'introduzione di una misura nazionale di contrasto alla povertà': <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2017/10/13/17G00161/sg>

³⁶ Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali. *La Rete della protezione e dell'inclusione sociale*, 2017-11-23: <https://www.anci.it/wp-content/uploads/2018/10/Contenuti/Allegati/Linee%20programmatiche%20Rete%20protezione%20e%20inclus%20so c.pdf>

³⁷ Italy. Social Inclusion. Youth Wiki: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/italy/4-social-inclusion>

³⁸ Nasce la Rete della protezione e dell'inclusione sociale. *Vita*, 2017-06-12: <https://www.vita.it/nasce-la-rete-della-protezione-e-dellinclusione-sociale/>

³⁹ Associazione Nazionale Comuni Italiani. *Rete della protezione e dell'inclusione sociale*: <https://www.anci.it/rete-della-protezione-e-dellinclusione-sociale/> ; taip pat: <https://www.anci.it/wp-content/uploads/2018/10/Contenuti/Allegati/Decreto%20Rete%20protezione%20e%20inclusione%20sociale.pdf>

⁴⁰ Associazione Nazionale Comuni Italiani. *Rete della protezione e dell'inclusione sociale*: <https://www.anci.it/rete-della-protezione-e-dellinclusione-sociale/>

⁴¹ *Regolamento della Rete della protezione e dell'inclusione sociale*, 2 straipsnis: <https://www.anci.it/wp-content/uploads/2018/10/Contenuti/Allegati/Regolamento%20Rete%20protezione%20e%20inclusione%20sociale.pdf>

⁴² *Ten pat.*

atsakingi už teritorinį išteklių programavimą ne tik naudojant nacionalinius fondus, bet ir už regioninius bei vietos fondus. Teritoriniuose Socialinės apsaugos ir įtraukties tinklo padaliniuose skatinama politikos integracija, o socialinė politika tokiu būdu tampa stabiliu pagrindu, aplink kurį kuriamos sudėtingos intervencijos, susijusios ir su darbo, sveikatos, švietimo ir būsto politika⁴³. Tinklas aiškiai paiso skirtingų valdžios lygmenų kompetencijos ir yra bendrų sprendimų ir dalyvaujamojo planavimo forumas, vykdomajai šalies valdžiai leidžiantis veiksmingai bendradarbiauti su socialiniais partneriais ir pilietinės visuomenės organizacijomis⁴⁴.

Naujausias strateginis Italijos dokumentas, skirtas kovai su skurdu, kurį parengė Socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties tinklas, yra Nacionalinis socialinių intervencijų ir paslaugų planas 2024–2026 m. (*Piano nazionale degli interventi e dei servizi sociali 2024–2026*)⁴⁵, kurį patvirtino Darbo ir socialinės politikos ministerija. Šis planas yra pagrindinis Italijos dokumentas, kuriuo nustatomi socialinės įtraukties ir skurdo mažinimo prioritetai, gairės ir tam reikalingi ištekliai, užtikrinant vienodą ir kokybišką socialinių paslaugų teikimą visoje šalies teritorijoje. Nacionaliniame socialinių intervencijų ir paslaugų plane numatyta daugiau nei 3 mlrd. eurų iš Nacionalinio socialinės politikos fondo ir Skurdo fondo socialinėms intervencijoms ir skurdui mažinti. Planą sudaro dvi dalys: Nacionalinis socialinis planas (sisteminės veiklos, vaikų gerovei skirtos priemonės ir esminės socialinės paslaugos) ir Intervencijų ir socialinių paslaugų, skirtų kovai su skurdu, planas (reikiamų pajamų socialinei įtraukčiai užtikrinimas ir integracijos į darbo rinką rėmimas). Tarp plano prioritetų pabrėžiamas skaitmeninimas, vieningų paslaugų prieigos taškų stiprinimas, daugiadisciplininių komandų kūrimas ir paramos gavėjų aktyvinimo būdų gerinimas, tačiau taip pat pažymima, kad reikia daugiau investuoti į žmogiškuosius išteklius ir paramos paslaugas. Pusė Nacionalinio socialinės politikos fondo lėšų skirta priemonėms nepilnamečiams, ypatingą dėmesį skiriant jų globai ir paramai tėvams esant pažeidžiamose situacijose. Nacionaliniame socialinių intervencijų ir paslaugų plane pabrėžiama viešojo, privačiojo ir nevyriausybinių sektorių subjektų bendradarbiavimo svarba, skatinant bendrą jų dalyvavimą įgalinant vietos lygmeniu pritaikytas intervencijas⁴⁶.

Kitas kovai su skurdu svarbus strateginis dokumentas yra Nacionalinė įtraukties ir skurdo mažinimo programa 2021–2027 m. (*Programma Nazionale Inclusione e Lotta alla povertà 2021–2027*)⁴⁷. Pagrindinis šios programos tikslas – skatinti socialinę įtrauktį ir kovoti su skurdu Italijoje. Ji sprendžia marginalizuotų grupių, tokių kaip benamiai, migrantai ir pažeidžiami vaikai, problemą, siekdama apčiuopiamai pagerinti jų gyvenimo sąlygas ir integraciją į visuomenę. Nacionalinė įtraukties ir skurdo mažinimo programa skirta plačiam pažeidžiamų gyventojų ratui, įskaitant asmenis, gyvenančius itin skurdžiai, migrantus, romų bendruomenes ir neįgaliuosius. Šioje programoje daug dėmesio skiriama socialinei ir ekonominei paramai, būsto iniciatyvoms, švietimo programoms ir priemonėms kovai su materialiniu nepriteklumi. Numatyti konkretūs veiksmai apima įgalinimą, švietimo galimybes, užimtumo rėmimą ir infrastruktūros plėtrą, kuria siekiama skatinti nepasiturinčiųjų autonomiją ir įtrauktį⁴⁸.

Prie skurdo mažinimo prisideda ir Italijos kovos su skurdu tinklas (*Collegamento Italiano di Lotta Alla Povertà*), įkurtas 1992 m. Tinklas vienija dideles, vidutines ir mažas pelno nesiekiančias organizacijas, kovojančias su skurdu ir socialine atskirtimi vietos lygmeniu. Dauguma šių organizacijų yra socialinių paslaugų teikėjai, socialinės įmonės ir tyrimų bei studijų centrai⁴⁹. Italijos kovos su skurdu tinklas vykdo informavimo, mokymo ir sąmoningumo didinimo projektus kovojant

⁴³ Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali. *La Rete della protezione e dell'inclusione sociale*, 2017-11-23, p. 9.

⁴⁴ *Ten pat*, p. 2.

⁴⁵ Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali. *Piano nazionale degli interventi e dei servizi sociali 2024–2026*: <https://www.lavoro.gov.it/temi-e-priorita-poverta-ed-esclusione-sociale/focus/piano-nazionale-interventi-e-servizi-sociali>

⁴⁶ Percorsi di secondo welfare. *La centralità del secondo welfare nel nuovo Piano nazionale degli interventi sociali*: <https://www.secondowelfare.it/primo-welfare/innovazione-sociale/la-centralita-del-secondo-welfare-nel-nuovo-piano-nazionale-degli-interventi-sociali/>

⁴⁷ Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali. *Programma Nazionale Inclusione e lotta alla povertà 2021–2027*: <https://pninclusione21-27.lavoro.gov.it/programma/priorita>

⁴⁸ UNECE. *Programma Nazionale Inclusione e Lotta alla povertà 2021–2027*: <https://ageing-policies.unece.org/browse-policy/3164>

⁴⁹ CILAP/EAPN Italia (*Collegamento Italiano di Lotta Alla Povertà*): <https://www.eapn.eu/cilapeapn-italia-collegamento-italiano-di-lotta-alla-poverta/>

su skurdu. Šio tinklo misija – sukurti ryšį tarp nevyriausybinių organizacijų, aktyviai dalyvaujančių kovoje su skurdu ir socialine atskirtimi. Tinklo pastangomis siekiama didinti informuotumą apie skurdo situaciją ir skatinti valdžią keisti sąlygas, nustumiančias žmones į visuomenės paraštes, kad jie galėtų pasinaudoti savo teisėmis ir įveikti izoliaciją⁵⁰.

Latvija

Latvijos kovos su skurdu tinklą (lat. *Latvijas PretNabadzības Tīkls*, angl. *EAPN Latvia*) 2013 m. įkūrė septynios nevyriausybinių organizacijos: Latvijos Raudonasis Kryžius, „Skalbes“ asociacija (krizių ir konsultavimo centras), Tarptautinė moterų organizacija (IWO), Latvijos SOS vaikų kaimų asociacija, Rygos aktyvių senjorų sąjunga, Latvijos priklausomybių psichologų asociacija, „PINS“ asociacija.

Šiuo metu EAPN Latvija vienija 25 organizacijas nares ir 3 asocijuotuosius narius, jos tikslas – pasitelkiant Europos kovos su skurdu tinklą siekti socialiai saugios Latvijos, kurioje nebūtų skurdo ir socialinės atskirties, kurioje visi galėtų naudotis švietimo, ekonominėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis teisėmis ir galimybėmis. EAPN Latvija gerbia lyčių lygybę ir netoleruoja jokios diskriminacijos; skatina ir didina organizacijų, kurios naikina skurdą ir užkerta kelią socialinei atskirčiai, veiklos veiksmingumą; siekia didinti visuomenės informuotumą apie skurdą ir socialinę atskirtį; siekia įgalinti skurdą ir socialinę atskirtį patiriančius žmones pagerinti savo padėtį bei atstovauti skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių žmonių ir organizacijų interesams⁵¹.

Socialinės apsaugos ministerija (*Labklājības ministrija*) yra koordinuojanti institucija Latvijoje, prie jos (jai pavaldus) yra Socialinės įtraukties politikos koordinavimo komitetas (*Sociālās iekļaušanas politikas koordinācijas komiteja*), kuris buvo įsteigtas 2007 m. ir pakeitė nuo 2004 m. veikusį Nacionalinio skurdo ir socialinės atskirties mažinimo veiksmų plano įgyvendinimo iniciatyvinį komitetą. Komitetas nagrinėja klausimus, susijusius su skurdo, pajamų nelygybės ir socialinės atskirties padėtimi šalyje, teikia pasiūlymus dėl socialinės įtraukties politikos planavimo dokumentų ir politikos krypties rengimo bei tobulinimo, keičiasi informacija apie aktualius pokyčius socialinės įtraukties srityje, pavyzdžiui, naujausiais statistiniais duomenimis, teisėkūros iniciatyvomis įvairiuose sektoriuose, gerosios praktikos pavyzdžiais⁵².

Komitetą sudaro ministerijų, regioninių savivaldybių plėtros agentūrų ir nevyriausybinių organizacijų, Saeimos socialinių ir darbo reikalų komisijos atstovai ir kt. Socialinės apsaugos ministras savo įsakymu⁵³ patvirtina Komiteto sudėtį, jam vadovauja Socialinės apsaugos ministerijos valstybės sekretorius (lietuviškas atitikmuo – ministerijos kancleris), kuris turi pavaduotoją (Socialinės apsaugos ministerijos Socialinės politikos planavimo ir plėtros departamento direktoriaus pavaduotoja), taip pat dar yra 26 nariai: Ekonomikos ministerijos, Kultūros ministerijos, Užsienio reikalų ministerijos, Susisiekimo ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Žemės ūkio ministerijos, Teisingumo ministerijos, Centrinės statistikos tarnybos, Latvijos laisvųjų profesinių sąjungų konfederacijos, Latvijos pensininkų federacijos, Latvijos kaimo moterų asociacijos, Latvijos darbdavių konfederacijos, Latvijos specialiųjų poreikių žmonių bendradarbiavimo organizacijos, EAPN Latvija, Savivaldybių asociacijos, regionų ir kitų suinteresuotųjų šalių atstovai.

Socialinės įtraukties politikos koordinavimo komitetas yra socialinės įtraukties politiką koordinuojanti institucija, skatinanti ministerijų, nevyriausybinių organizacijų, socialinių partnerių, vietos savivaldos, regioninės plėtros agentūrų ir kitų susijusių atstovų bendradarbiavimą bei dalyvavimą, siekiant palengvinti socialinės įtraukties politikos įgyvendinimą, stebėseną ir tobulinimą.

Komiteto užduotys:

- vertinti pažangą, padarytą įgyvendinant nacionalinius socialinės įtraukties veiksmų planus;

⁵⁰ CILAP-Eapn Italia. Chi siamo: <https://www.cilap.eu/chi-siamo/>

⁵¹ EAPN-LATVIA: <http://www.eapn.lv/>

⁵² Sociālās iekļaušanas politikas koordinācijas komiteja: <https://www.lm.gov.lv/lv/socialas-ieklausanas-politikas-koordinācijas-komiteja>

⁵³ Rīkojums par komitejas izveidi un sastāvu: <https://www.lm.gov.lv/lv/media/29220/download?attachment>

- koordinuoti veiksmų planuose numatytų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo stebėseną;
- teikti informaciją apie dabartinius pokyčius socialinės įtraukties srityje pagal kompetenciją;
- vykdyti kitą veiklą, susijusią su socialinės įtraukties politikos plėtojimu ir tobulinimu⁵⁴.

Visgi, Valstybės kontrolės atliktas auditas⁵⁵ (2020 m.) parodė, kad nors Latvijoje skurdo mažinimas minimas svarbiausiuose šalies plėtros dokumentuose, tačiau priemonės tik iš dalies pasiekia žmones, kuriems iš tikrųjų reikalinga socialinė parama. Audito išvados atskleidžia, kad valstybės ir savivaldybių lėšos skurdui mažinti skiriamos fragmentiškai, nekoordinuotai, nepagrįstos tiksliais duomenimis. Latvijoje nėra išsamių duomenų apie asmenis, kuriems gresia skurdas. Todėl siekiant, kad parama tikslingai pasiektų žmones, pirmiausia reikia nustatyti, kurios gyventojų grupės patiria skurdą, ir tik tada spręsti dėl konkrečių priemonių jų skurdui mažinti.

Socialinės apsaugos ministerija, kaip šią politiką koordinuojanti institucija, priežiūrą vykdo tik savo įgaliojimų lygmeniu. Vietos ir regionų valdžios institucijos, kurios socialinei apsaugai kasmet išleidžia 249 mln. eurų, iš jos penktadalį – socialinėms išmokoms, veikia nekoordinuodamos savo veiksmų su valstybės pagalba ir parama, nors būtent vietos ir regionų valdžios institucijos jau turi veikiančią sistemą, padedančią įvertinti paramos prašančių asmenų pajamas ir finansinę padėtį. Valstybės kontrolė ragina būtent tokią asmenų poreikiais pagrįstą sistemą, kuri jau veikia savivaldybių socialinėse tarnybose, įdiegti nacionaliniu lygmeniu, nes tai leistų valstybės lėšas naudoti tikslingiau nei iki šiol. Todėl Vyriausybė turėtų apsispręsti, koku keliu toliau eiti: ar išlaikyti visuotinės paramos sistemą, kurioje nėra bendro požiūrio ir priežiūros, ar įvesti tikslinį požiūrį, iš tiesų pagrįstą individualiais poreikiais, tiems, kuriems jos labiausiai reikia⁵⁶.

Lenkija

EAPN Lenkija buvo įkurta 2007 m. ir šiuo metu vienija 16 nacionalinių bei vietos organizacijų, dirbančių skurdo mažinimo srityje. Pažymėtina, kad šalyje visuomenė be skurdo apibrėžiama pagal tokius principus, kaip pakankamas minimalus darbo užmokestis, visuotinės ir dosnios išmokos vaikams, garantuota socialinė parama ir daug tikslinių programų, kurioms taikomi aukštesni kriterijai arba kurios visuotinai skirtos konkrečioms grupėms, pavyzdžiui, neįgaliesiems ir pan. Rengiant, įgyvendinant ir vertinant skurdo mažinimo politiką, būtina atsižvelgti į skurde gyvenančių žmonių ir jiems atstovaujančių organizacijų, įskaitant ir EAPN Lenkija, požiūrį⁵⁷.

Pažymėtina, kad Lenkijoje yra įvairių programų, skirtų didinti socialinę įtrauktį atskiruose regionuose, pavyzdžiui, kaimo vietovėse ir pan. Ypač orientuojamasi į vaikus, tam skiriamos įvairios nacionalinės programos. Kas antras Lenkijos zlotas iš globos pašalpos skiriamas vaikams iš kaimo ir kaimo savivaldybių bendruomenių. Programa „Šeima 500+“ yra viena iš daugelio socialinių programų, skirtų remti kaimo vietovių gyventojus. Dėl socialinių programų, tokių kaip „Šeima 500+“ arba „Gera pradžia“, geros padėties darbo rinkoje, reguliaraus atlyginimų, įskaitant minimalų darbo užmokestį, didinimo pagerėjo Lenkijos šeimų, ypač gaunančių mažiausias pajamas ir gyvenančių kaimo vietovėse, gyvenimo kokybė, t. y. mažėja skurdo lygis tarp šios grupės žmonių, o kartu – ir socialinė atskirtis⁵⁸.

⁵⁴ LM Sociālās iekļaušanas politikas koordinācijas komiteja:

http://www.eapn.lv/nvo_fonda_projekti/2017_eksports_rozentale_lm_sipkk_prezent.pdf

⁵⁵ Poverty reduction measures without a common approach do not always reach those who really need support:

<https://www.lrvk.gov.lv/en/news/poverty-reduction-measures-without-a-common-approach-do-not-always-reach-those-who-really-need-support>

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ EAPN Poland Poverty Watch 2024: <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2024/10/eapn-PL-Poverty-Watch-Poland-2024-ENG-6027.pdf>

⁵⁸ Social programmes in support of the Polish rural areas: <https://www.gov.pl/web/family/social-programmes-in-support-of-the-polish-rural-areas>

Visgi, EAPN Lenkija parengtoje skurdo vertinimo ataskaitoje⁵⁹ konstatuojama, kad Lenkijos socialinės apsaugos sistemai reikalingos reikšmingos reformos, siekiant veiksmingai spręsti skurdo ir socialinės atskirties problemas. Pagrindiniai žingsniai:

- užtikrinti tinkamą paramą: įdiegti automatinį, metinį išmokų indeksavimą ir suderinti pajamų kriterijus, siekiant užkirsti kelią paramos mažėjimui ir užtikrinti teisingumą;
- plėtoti ir stiprinti socialines paslaugas: kurti paslaugas, kurios atitiktų labiausiai pažeidžiamų asmenų poreikius, pabrėžiant bendruomenės teikiamą paramą ir prieigą prie būtiniausių paslaugų;
- remti konkrečias pažeidžiamas grupes: pritaikyti programas ir išmokas prie šeimų su vaikais, pagyvenusių žmonių, neįgaliųjų, pabėgėlių ir migrantų poreikių, užtikrinant lygias galimybes ir panaikinant nereikalingas sąlygas;
- aktyvus dalyvavimas ES socialinėje politikoje: panaudoti Lenkijos vaidmenį ES siekiant skatinti politiką, kuri kovoja su skurdu ir stiprina socialinį aspektą visose valstybėse narėse.

Įgyvendindama šias rekomendacijas, vyriausybė gali padaryti didelę pažangą, mažindama skurdą ir socialinę atskirtį Lenkijoje. Koordinuotas, teisėmis grindžiamas požiūris, apimantis tinkamą finansinę paramą ir galimybę gauti kokybiškas paslaugas, ne tik pagerins šiuo metu nuo skurdo kenčiančių asmenų gyvenimą, bet ir prisidės prie teisingesnės bei darnesnės visuomenės kūrimo⁶⁰.

Norvegija

Norvegijoje pagrindinės skurdo mažinimo priemonės įgyvendinamos per savanorišką, nevyriausybinių organizacijų EAPN Norvegijos Gerovės aljansą (norveg. *Velferdsalliansen*), kuriam priklauso 19 šalyje veikiančių skurdo mažinimo organizacijų. Ši skėtinė organizacija du kartus per metus rengia narių susirinkimus, kuriuose sprendžiama dėl aktualių klausimų, taip pat inicijuojami bendradarbiavimo projektai, dalyvaujama rengiant ir teikiant iniciatyvas politikos srityje. Gerovės aljanso veikla organizuojama pasitelkiant bendradarbiavimą tarp organizacijų narių ir vietos bei nacionalinio lygmens valdžios institucijų⁶¹.

Šio darbo kontekste svarbu išskirti bendradarbiavimą su Norvegijos darbo ir gerovės administracija (*Arbeids- og velferdsetaten*), t. y. visoje šalyje veikiančia viešąja įstaiga, kuri užtikrina savivaldybių ir valstybės paslaugas (darbo paslaugos, finansinės išmokos, socialinės paslaugos)⁶², siekiant gerinti paslaugas ir didinti realų vartotojų dalyvavimą, įskaitant komitetų veikloje apskričių ir savivaldybių lygmeniu, taip pat – nacionaliniu lygmeniu. Gerovės aljansas taip pat priklauso Norvegijos bendradarbiavimo forumui prieš skurdą (*Samarbeidsforum mot fattigdom i Norge*), kuris keturis kartus per metus rengia susitikimus su ministrais. Tai užtikrina, kad sprendimų priėmėjus pasiektų aktuali informacija apie pažeidžiamus asmenis, atkreipiamas dėmesys į pagrindines problemas ir į tai atsižvelgiama formuojant socialinę politiką.

Gerovės aljanso nariai-organizacijos yra atstovaujamos Norvegijos sveikatos priežiūros institucijoje (*Helsetilsynets*), taip pat reguliariai dalyvauja kituose valdžios institucijų įsteigtuose komitetuose ir darbo grupėse, nevyriausybinių organizacijų veikloje, priklauso Būsto paramos aljansui (*Bostøttealliansen*), kuris siekia geresnės būsto paramos tiems, kuriems jos reikia, įskaitant socialinio draudimo ir pašalpų gavėjus.

Siekiant užtikrinti efektyvią socialinę politiką ir konkrečių priemonių skurdui mažinti įgyvendinimą, Gerovės aljansas teikia siūlymus, konsultacijas valdžios institucijoms, susitinka su politikais, vykdo edukaciją, komunikaciją skurdo, žmonių atskirties mažinimo klausimais, bendradarbiauja su mokslo įstaigomis, dalyvauja tyrimų grupėse, palaiko dialogą su tyrėjais⁶³.

Svarbu pažymėti, kad toks šalių dialogas sudaro galimybę matyti įvairias problemas ir vertinti skurdo mažinimo priemonių efektyvumą, tačiau Norvegijoje, kuri yra turtinga šalis, skurdo problemų

⁵⁹ EAPN Poland Poverty Watch 2024.

⁶⁰ Ten pat.

⁶¹ Velferdsalliansen EAPN Norway: <https://velferdsalliansen.no/hvem-er-velferdsalliansen/>

⁶² What is Nav?: <https://www.nav.no/hva-er-nav/en>

⁶³ Velferdsalliansen EAPN Norway.

vis dar yra nemažai. Ir vien ekonominių priemonių, į kurias orientuojasi valdžia, nepakanka⁶⁴. Nauja skurdą patiriančių asmenų grupė – dirbantys žmonės, kurie negali sau leisti oraus gyvenimo. Vyriausybė imasi priemonių – sudarė komitetą, kuris aiškinasi, kas lemia, kad pilnu etatu dirbantys žmonės vis tiek skursta (apie 10 proc.), ir kaip šią problemą spręsti⁶⁵.

Portugalija

Portugalijos kovos su skurdu tinklas – EAPN Portugalija, kaip priemonę mažinti skurdui ir atskirčiai, įkūrė regioniniu ir nacionaliniu lygmeniu veikiančias skurdą patiriančių asmenų tarybas / piliečių tarybas (portugal. *Conselhos de Cidadãos*), kurias sudaro skurdą patyrę ar patiriantys asmenys⁶⁶.

Tokiu būdu EAPN Portugalija skatina žmonių, patiriančių ar patyrusių skurdą ir (arba) socialinę atskirtį, pilietiškumą per dalyvavimą pilietiškumo judėjimuose tiek rajonų lygmeniu (vietos tarybos), tiek nacionaliniu lygmeniu (Nacionalinė taryba), taip pat ir Europos lygmeniu, dalyvaujant Europos skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių žmonių susitikimuose (vyksta nuo 2001 m.).

Nacionalinę piliečių tarybą (*Conselho Nacional de Cidadãos*) sudaro kiekvienos vietos tarybos paskirtas atstovas. Darbą stebi EAPN Portugalijos mokymo ir plėtros departamento techninė komanda.

Vietos piliečių tarybas (*Conselho Local de Cidadãos*) sudaro piliečiai, patyrę arba gyvenantys socialiai nepalankioje padėtyje, kurie pritaria EAPN tikslams ir nori savanoriškai prisidėti prie kovos su skurdu ir socialine atskirtimi. Darbą stebi atitinkamas EAPN tinklo atstovas. Nacionalinė taryba, kaip ir atitinkamos vietos tarybos, yra EAPN Portugalijos darbo, kurį ji vykdo nuo 2002 m., kai pirmą kartą dalyvaujamuoju būdu konsultavosi su piliečiais, kurie tuo metu gaudavo garantuotas minimalias pajamas, rezultatas. Nuo 2009 m. šis darbas laikomas prioritetiniu. Tikslai:

- suteikti galimybę dalyvauti piliečių grupėi, kuri patiria arba patyrė skurdą ir (arba) socialinę atskirtį visoje šalyje;
- kalbėti apie realią situaciją, poreikius, prioritetus, gyvenimo kokybę, socialinę politiką;
- nustatyti problemines vietas ir strategijas, kaip spręsti šių žmonių problemas, taip pat apibrėžti prioritetines veiksmų sritis;
- aktyviai siekti dialogo ir dalyvauti politiniame gyvenime, kalbant apie priemones, turinčias įtakos jų gyvenimui;
- dalyvauti kovoje su skurdu ir socialine atskirtimi (kovoje, kurioje jie nuo pat pradžių yra pagrindiniai suinteresuotieji subjektai), nustatant naujas strategijas ir naujas priemones socialinėms priemonėms vertinti ir lobistinei veiklai valdžios institucijose;
- bendradarbiauti su EAPN Portugalija, siekiant tiesiogiai ar netiesiogiai stebėti ir vertinti, kas šioje srityje daroma nacionaliniu lygmeniu, teikiant informaciją, vykdant mokymus, atliekant tyrimus ir dalyvaujamąjį veiksmų, prisidedančių prie kovos su skurdu ir socialine atskirtimi, planavimą⁶⁷.

Prancūzija

Asociacija EAPN Prancūzija yra Europos kovos su skurdu tinklo Prancūzijos filialas, skatinantis skurdą patiriančių žmonių dalyvavimą ir socialinės Europos kūrimą. Asociacijai EAPN Prancūzija vadovauja direktorių valdyba (sudaro įvairių asociacijų, susivienijimų atstovai ir atskiri kompetentingi nariai)⁶⁸.

⁶⁴ Poverty Watch 2023: <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2023/10/eapn-EAPN-NO-English-version-2023-PW-5845.pdf>

⁶⁵ *Nå blir også folk i full jobb fattige i Norge*: <https://www.dagsavisen.no/nyheter/na-blir-ogsa-folk-i-full-jobb-fattige-i-norge/6514325>

⁶⁶ Apresentação: <https://participacao.eapn.pt/apresentacao/>

⁶⁷ *Conselhos de Cidadãos*: <https://participacao.eapn.pt/conselhos-de-cidadaos/>

⁶⁸ *APN France est la branche française d'EAPN Europe, réseau européen de lutte contre la pauvreté*: <https://eapn.fr/qui-sommes-nous/>

Taip pat Prancūzijoje yra Nacionalinė kovos su skurdu ir socialine atskirtimi politikos taryba (pranc. *Conseil national des politiques de lutte contre la pauvreté et l'exclusion sociale*), atskaitinga Ministrui Pirmininkui, ji veikia prie Darbo ir užimtumo ministerijos (*Ministère du Travail, de la Santé, des Solidarités et des Familles*). Taryba atstovauja pagrindiniams sprendimus priimantiems asmenims ir suinteresuotiesiems subjektams – tiek institucijų, tiek asociacijų, kurios dalyvauja įgyvendinant kovos su skurdu ir socialine atskirtimi politiką. Taryba yra atsakinga už skurdo, nelygybės ir atskirties raidos Prancūzijoje stebėseną bei pagalbą vyriausybei visais jos kompetencijos klausimais, teikia rekomendacijas ir skatina dialogą tarp valdžios institucijų ir nevyriausybinių organizacijų⁶⁹.

Tai yra patariamoji institucija, su kuria gali būti konsultuojamasi: Ministras Pirmininkas konsultuojasi dėl teisės aktų ar reglamentų projektų ir veiksmų programų, susijusių su integracija ir kova su skurdu bei socialine atskirtimi, Vyriausybės nariai – visais bendrais klausimais, susijusiais kovos su skurdu ir socialine atskirtimi klausimais ir susijusiomis temomis (užimtumas, būstas, švietimas, mokymas, sveikata, kultūra ir kt.). Taryba taip pat gali savo iniciatyva siūlyti valdžios institucijoms priemones, kurios, jos manymu, galėtų pagerinti kovą su skurdu ir socialine atskirtimi.

2019 m. pabaigoje Taryba susijungė su Nacionaline skurdo ir socialinės atskirties observatorija (*l'Observatoire national de la pauvreté et l'exclusion sociale*), kuri tapo nuolatiniu moksliniu komitetu. Ši plati, daugiadisciplininė institucija apima akademinių tyrėjų kolegiją, skiriamą Ministro Pirmininko dekretu. Jos misija – stiprinti Tarybos kompetenciją, ypač skatinant mokslinius tyrimus ir studijas nagrinėjamosiose srityse. Šiam komitetui pirmininkauja Tarybos prezidiumo paskirtas kompetentingas asmuo.

Taryba stengiasi užtikrinti, kad kovos su socialine atskirtimi ir skurdu politika būtų visapusiškos, horizontalaus masto strategijos, atsižvelgiant į visus veiksmų svertus, kuriuos reikia naudoti, siekiant užtikrinti veiksmingą prieigą prie pagrindinių teisių visiems, dalis. Tarybos pirmininkas ir Tarybos nariai trejiems metams skiriami Ministro Pirmininko dekretu, išskyrus Ekonomikos, socialinių ir aplinkosaugos reikalų tarybos pirmininką, kuris yra narys pagal teisę⁷⁰.

Tarybą sudaro 64 nariai, suskirstyti į penkis kolegijas: išrinktų pareigūnų ir teritorinės socialinės veiklos atstovų kolegiją, asociacijų kolegiją, socialinių partnerių kolegiją, kompetentingų asmenų kolegiją, nuo skurdo ir nestabilumo nukentėjusių asmenų kolegiją. Mokslinį komitetą sudaro apie 40 narių, t. y. akademikų ir tyrėjų kolegija, viešosios statistikos, atitinkamų administracijų, nevyriausybinių organizacijų, socialinių partnerių ir įvairių institucijų (EBPO ir kt.) atstovai. Generalinis sekretoriatas užtikrina techninį Tarybos funkcijų vykdymą.

Taryba ir jos mokslinis komitetas kelis kartus per metus renkasi į plenarinius posėdžius. Nariai gali dalyvauti darbo grupėse, kurios kolektyviai rengia nuomones Tarybos darbo programoje aptariamais klausimais⁷¹.

Slovakija

Slovakijos kovos su skurdu tinklas (EAPN Slovakija) yra vienas didžiausių šalyje – vienija 56 socialiai orientuotas nevyriausybines organizacijas ir individualius narius, priklauso nevyriausybines organizacijas vienijančiai vyriausybinei tarybai, taip pat yra dalis europinio tinklo EAPN. Daugiau nei 16 metų tinklas padeda žmonėms, kuriems reikia pagalbos gyventi oriai, t. y. kad jie galėtų palaipsniui atsikratyti bejėgiškumo jausmo keisti dalykus ir atgauti drąsą bei optimizmą, integruotis į visuomenę ir kt. Slovakijos kovos su skurdu tinklas iš esmės yra atskirtas nuo „valdžios“, t. y. veikia nepriklausomai nuo valdžios sprendimų, be to, išreiškiamas nepasitikėjimas politikais ir valstybės institucijomis, įskaitant ir kovą su skurdu⁷².

⁶⁹ *Ministère du Travail, de la Santé, des Solidarités et des Familles. Conseil national des politiques de lutte contre la pauvreté et l'exclusion sociale (CNLE):* <https://solidarites.gouv.fr/cnle>

⁷⁰ *Le Conseil national des politiques de lutte contre la pauvreté et l'exclusion sociale (CNLE):* <https://solidarites.gouv.fr/presentation-cnle>

⁷¹ *Ten pat.*

⁷² *EAPN. POVERTY WATCH REPORT. Slovakia 2021:* <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2021/10/eapn-POVERTY-WATCH-REPORT-Slovakia-2021-5273.pdf>

Slovakijos Respublikos darbo, socialinių reikalų ir šeimos ministerijos (slovak. *Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky*) interneto svetainėje⁷³ nurodoma, kad skurdo ir socialinės atskirties mažinimas yra ilgalaikis šalies viešosios politikos prioritetas. Ši darbotvarkė yra įtraukta į Slovakijos Respublikos teisės aktus ir koncepcinius bei strateginius dokumentus. Nacionalinė socialinės įtraukties skatinimo ir kovos su skurdu pagrindų strategija⁷⁴ (atnaujinta Slovakijos Respublikos Vyriausybės 2020 m. lapkričio 25 d. nutarimu Nr. 736) yra pagrindinis dokumentas, kuriame susisteminti skurdo ir socialinės atskirties problemų sprendimo būdai.

Svarbu pažymėti, kad anksčiau (iki 2020 m. lapkričio mėn.) galiojusioje Nacionalinė socialinės įtraukties skatinimo ir kovos su skurdu pagrindų strategijos versijoje⁷⁵ buvo numatyta įsteigti Socialinės įtraukties forumą (*Fórum pre sociálne začlenenie*), atsižvelgiant į Europos Komisijos pastebėjimus dėl silpno ar riboto atitinkamų subjektų dalyvavimo ir bendradarbiavimo, taip pat neigiamo šios situacijos poveikio socialinei įtraukčiai. Buvo pateikti siūlymai, susiję su trimis horizontaliaisiais bendradarbiavimo ir abipusio bendravimo aspektais:

- remti atitinkamų subjektų bendravimą rengiant teisės aktus ir koncepcinius bei strateginius dokumentus, susijusius su socialine įtrauktimi ir kova su skurdu;
- remti atitinkamų subjektų dalyvavimą stebėsenos ir vertinimo procesuose;
- remti veiklą, kuri prisideda prie žinių ir patirties mainų tarp atitinkamų subjektų.

Kaip vienas iš žingsnių, padėsiančių paremti visus tris komunikacijos ir bendradarbiavimo aspektus, nurodytas ketinimas tam tikru būdu institucionalizuoti šį bendravimą ir bendradarbiavimą. Kitų šalių patirtis rodo, kad institucionalizuota diskusijų, patirties ir žinių mainų platforma gali prisidėti tiek prie politikos veiksmingumo ir efektyvumo, tiek prie jos teisėtumo didinimo. Dėl išvardytų priežasčių buvo ketinama įvertinti minėto Socialinės įtraukties forumo steigimą, kuris galėtų išplėsti erdvę bendrai tinkamų sprendimų paieškai. Strategijoje buvo įvardyta, kad toks forumas turėtų būti įsteigtas kaip diskusijų ir patariamoji institucija socialinės įtraukties ir kovos su skurdu srityje Slovakijos Respublikos Vyriausybės kanceliarijoje (siekiant užtikrinti jos viršžinybinį ir tarpžinybinį bendradarbiavimą), jo veikla būtų susijusi su strateginių ir koncepcinių dokumentų rengimu šioje srityje, veikla būtų vykdoma organizuojant diskusijas, keičiantis žiniomis ir informacija apie paskelbtus ketinimus rengti strateginę medžiagą, įstatymus, visuotinai privalomus reglamentus ir kitas priemones, kurios pagrįstai gali turėti esminį poveikį socialinei sanglaudai, rizikos grupių socialinei įtraukčiai ir kovai su skurdu. Buvo numatoma, kad forumo sudėtis turi atspindėti pastangas kurti valstybės ir visuomenės partnerystę, t. y. nariais būtų atskirų ministerijų, socialinių partnerių, savivaldos regionų asociacijos, miestų ir savivaldybių asociacijų ir atitinkamų nevyriausybinių organizacijų atstovai (šios organizacijos turėtų atspindėti skurdo ir socialinės atskirties daugialypį pobūdį, rizikos grupių įvairovę ir kt.). Išsamias šios platformos organizavimo ir veikimo charakteristikas buvo pavesta pateikti Slovakijos Respublikos darbo, socialinių reikalų ir šeimos ministerijai, remiantis diskusijomis su ekspertais, socialiniais partneriais ir kitais subjektais⁷⁶.

Tačiau šaltiniuose (galiojanti Nacionalinė socialinės įtraukties skatinimo ir kovos su skurdu pagrindų strategija⁷⁷, Slovakijos Respublikos Vyriausybei 2024 m. gruodžio 4 d. pateikta ataskaita apie priemonių įgyvendinimą pagrindinėse strategijos srityse⁷⁸, Slovakijos Respublikos Vyriausybės interneto svetainėje⁷⁹) nėra informacijos, kad Socialinės įtraukties forumas buvo įsteigtas.

⁷³ *Boj proti chudobe*: <https://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/boj-proti-chudobe/>

⁷⁴ *Národná rámcová stratégia podpory sociálneho začlenenia a boja proti chudobe (aktualizácia)*: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/chudoba/narodna-ramcova-stratogia-podpory-socialneho-zaclenenia-boja-proti-chudobe_aktualizacia.pdf

⁷⁵ *NÁRODNÁ RÁMCOVÁ STRATÉGIA PODPORY SOCIÁLNEHO ZAČLENENIA A BOJA PROTI CHUDBE*: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/narodna-ramcova-strategia-socialneho-zaclenenia-boja-proti-chudobe.pdf>

⁷⁶ *Ten pat.*

⁷⁷ *Národná rámcová stratégia podpory sociálneho začlenenia a boja proti chudobe.*

⁷⁸ *Informácia o vyhodnotení plnenia opatrení v rámci kľúčových oblastí Národnej rámcovej stratégie podpory sociálneho začlenenia boja proti chudobe (aktualizácia)*: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/chudoba/informacia-vyhodnotenie-plnenia-opatreni-ramci-klucovych-oblasti-nrs.pdf>

⁷⁹ *Úrad vlády Slovenskej republiky*: <https://www.vlada.gov.sk/>

Slovėnija

EAPN Slovėnija, įsteigta 2019 m., vienija 19 skurdo mažinimo srityje dirbančių organizacijų. Pagrindinės pastangos yra nukreiptos į visų marginalizuotų grupių ir asmenų skurdo bei socialinės atskirties mažinimą, atsižvelgiant į jų poreikius ir patirtį, veiklos sritys apima: ilgalaikę priežiūrą, būsto politiką, nesaugumo problemas, galimybę naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, tarpsektorinį bendradarbiavimą ir kt.⁸⁰

Darbo, šeimos, socialinių reikalų ir lygių galimybių ministerija (slovėn. *Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti*) teikia nefinansinę pagalbą (maisto paketus) labiausiai nepasiturintiems asmenims ir bendrai finansuoja įvairias papildomas priemones, skatinančias jų socialinę įtrauktį⁸¹.

Maisto ir (arba) pagrindinės materialinės paramos veiksmų programa, kuri remiama iš Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo (FEAD)⁸², Slovėnijoje įgyvendinama nuo 2014 m. ir yra viena svarbiausių skurdo rizikos mažinimo priemonių šalyje. Programa įgyvendinama bendradarbiaujant su pasirinktomis organizacijomis partnerėmis – Slovėnijos Raudonuoju Kryžiumi ir Slovėnijos „Caritas“. Per metus labiausiai nepasiturintiems asmenims išdalijama 4 000 tonų maisto produktų ir vykdomos papildomos priemonės, tokios kaip kasdienių problemų įveikimas, individualios psichosocialinės konsultacijos ir pagalba, socialinių įgūdžių stiprinimas ir t. t. Kasmet Slovėnijoje daugiau nei 150 000 žmonių gauna pagalbą pagal FEAD remiamą programą.

Pagal 2021–2027 m. materialinio nepritekliaus mažinimo Slovėnijoje programą Darbo, šeimos, socialinių reikalų ir lygių galimybių ministerija teikia nuolatinę pagalbą labiausiai pažeidžiamų asmenų grupėms ir taip prisideda prie skurdo mažinimo šalyje. Programai įgyvendinti iš viso skirta 32,6 mln. eurų, iš kurių ES skiria 29,4 mln. eurų. Pagalba teikiama per atrinktas humanitarines ir nevyriausybinės organizacijas, parama apima maisto paketų dalijimą bei lydinčiųjų priemonių, kuriomis skatinama rizikos grupės asmenų socialinė įtrauktis, įgyvendinimą. Planuojama, kad per metus pagalba bus suteikta ne mažiau kaip 164 000 labiausiai nepasiturinčių asmenų⁸³.

Suomija

EAPN Suomija yra organizacijų, asociacijų ir veiklos grupių partnerystės tinklas, kurio tikslas – gerinti skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių žmonių padėtį, skatinti socialines teises, saugumą, gerovę ir nepriklausomą gyvenimą. EAPN Suomija siekia, kad skurdą patiriančių žmonių balsas būtų labiau girdimas, o skurdo priežastys ir padariniai būtų labiau pastebimi ir geriau suprantami visuomenėje. EAPN Suomija įkurta 1994 m., tinklui priklauso 52 organizacijos, turinčios tūkstančius narių, daugiausia – dirbančių skurdo, socialinės gerovės, sveikatos politikos, nedarbo, vaikų gerovės, negalios, alkoholio ir narkotikų politikos bei psichikos ligų klausimais⁸⁴.

Suomijos socialinės ir sveikatos priežiūros sistema grindžiama valstybės remiamomis viešosiomis socialinėmis ir sveikatos priežiūros paslaugomis. Be viešojo sektoriaus, paslaugas teikia ir įmonės. Be to, Suomijoje veikia daug įvairių socialinių ir sveikatos priežiūros organizacijų (iš viso 108 000 organizacijų), kurios teikia mokamas ir nemokamas paslaugas. Nuo 2023 m. atsakomybę už socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų teikimą iš savivaldybių ir jungtinių savivaldybių institucijų perėmė 21 gerovės paslaugų apskritis, t. y. jos yra atsakingos už pirminės sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų, specializuotos medicininės priežiūros, burnos sveikatos priežiūros, psichikos sveikatos ir piktnaudžiavimo narkotinėmis medžiagomis, taip pat paslaugų neįgaliesiems ir vyresnio amžiaus žmonių būsto paslaugų organizavimą. Šios apskritys veikia kaip socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų organizatorės ir pagrindinės teikėjos, jos bendradarbiauja su savivaldybėmis, o

⁸⁰ EAPN. Poverty Watch Report Slovenia: https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2021/12/eapn-Poverty-Watch-Slovenia_ENG-5334.pdf

⁸¹ Material Assistance for the most deprived: <https://www.gov.si/en/registries/projects/material-assistance-for-the-most-deprived/>

⁸² Sklad za evropsko pomoč najbolj ogroženim (FEAD): https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/funding/fund-european-aid-most-deprived-fead_sl#FEAD

⁸³ Material Assistance for the most deprived.

⁸⁴ EAPN Finland European Anti Poverty Network: <https://www.eapn.fi/eapn-fin/in-english/>

privačios įmonės ir organizacijos teikia paslaugas, papildančias viešąsias socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas⁸⁵.

Šio pakeitimo idėja buvo ta, kad gerovės paslaugų apskritys centralizuotai organizuotų socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas. Tačiau Suomijoje socialinės ir sveikatos priežiūros organizacijos buvo aktyvūs veikėjai, papildantys viešąsias paslaugas. Pagal dabartinę vyriausybės programą valstybės dotacijos organizacijoms bus sumažintos maždaug 100 mln. eurų, tai yra ketvirtadaliu paramos. Tai daro didelę įtaką organizacijų finansinei bazei ir jų teikiamoms paslaugoms. Visų pirma, savanoriška veikla, tarpusavio parama ir įvairios lengvai prieinamos paslaugos greičiausiai patirs didelį poveikį. Sumažinimas tiesiogiai paveikia pažeidžiamoje pozicijoje esančius žmones. Poveikis silpnina piliečių gerovę ir dalyvavimą, didina vienišumo jausmą ir pablogina nelygybę visuomenėje⁸⁶.

EAPN Suomija rekomendacijos:

- turi būti užtikrintos pagrindinės skurde gyvenančių žmonių teisės; skurdas ir nepalanki padėtis neturi didėti;
- Suomijos visuomenėje vaikų skurdas turi mažėti, o ne didėti;
- turi būti įgyvendinta išsami socialinės apsaugos reforma, atliekant daugiadisciplininius poveikio vertinimus;
- turi būti pagerinta prieiga prie socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų ir sumažintos gydymo išlaidos;
- privalo būti užtikrinta Suomijoje gyvenantiems asmenims prieiga prie informacijos, turi būti pagerintas skaitmeninės pagalbos prieinamumas ir sumažintas nepakankamas išmokų panaudojimas;
- būtina užtikrinti sąlygas socialinių ir sveikatos organizacijų, ypač savanoriškų, veiklai;
- turi būti stiprinamas skurdą patyrusių asmenų socialinis dalyvavimas⁸⁷.

Švedija

Švedija gerai vertinama tarptautiniu mastu, nes joje aukštas pragyvenimo lygis ir išvystyta gerovės sistema. Be kita ko, Vyriausybės dokumente⁸⁸ nustatyta, kad valstybės institucijos turi siekti, kad visi piliečiai galėtų dalyvauti visuomenės gyvenime ir būtų lygūs, ir kovoti su diskriminacija dėl lyties, etninės kilmės, religijos ar kitų įsitikinimų, funkcinės negalios, seksualinės orientacijos ar amžiaus. Taip pat valstybės institucijos užtikrina teisę į darbą, būstą ir išsilavinimą, skatina socialinę priežiūrą ir socialinę apsaugą, taip pat palankias sąlygas gerai sveikatai.

Šiandien Švedijoje nėra absoliutaus skurdo; šia prasme skurdas panaikintas, tačiau visuomenėje egzistuoja dideli ekonominiai skirtumai. Dalis gyventojų, palyginus su vidurkiu, turi menkus finansinius išteklius. Švedijoje nėra nacionalinės skurdo apibrėžties. Dažnai naudojamas ES matas yra gyventojų, kurių disponuojamos pajamos yra mažesnės nei 60 proc. šalies pajamų medianos, dalis. Švedijoje 15 proc. gyventojų yra žemiau šios ribos. Pastaraisiais metais disponuojamosios pajamos didėjo visose visuomenės grupėse, tačiau tarp mažesnes pajamas gaunančių asmenų jos didėjo mažiau, o tai reiškia, kad pajamų skirtumai tapo didesni. Vidutiniškai moterys gauna mažesnius atlyginimus nei vyrai. Šį darbo užmokesčio skirtumą daugiausia lemia tai, kad darbo rinkai būdinga lyčių segregacija. Moterys dažniau dirba profesijose, kuriose užimamos pareigos, už kurias mokamas mažesnis darbo užmokestis. Skurdas, pasireiškiantis mažomis disponuojamomis pajamomis, labiausiai būdingas vyresnių nei 65 metų amžiaus moterų tarpe, taip pat vienišų moterų su vaikais, neįgaliųjų ir asmenų, gimusių ne Švedijoje⁸⁹.

⁸⁵ POVERTY WATCH 2024. Is poverty in Finland caused by structural factors or practices? EAPN-Fin 30 years against poverty: <https://www.eapn.fi/wp-content/uploads/2024/11/PovertyWatch2024.pdf>

⁸⁶ Ten pat.

⁸⁷ Ten pat.

⁸⁸ The Instrument of Government: <https://www.riksdagen.se/globalassets/05.-sa-fungerar-riksdagen/demokrati/the-instrument-of-government-2023-eng.pdf>

⁸⁹ End poverty in all its forms everywhere: <https://smartcitysweden.com/global-goals/no-poverty/>

Kiekvienam Švedijoje gyvenančiam ar dirbančiam asmeniui valstybinė socialinio draudimo apsauga suteikia saugumo ir padeda kovoti su ekonominiu pažeidžiamumu. Pagrindinis siekis – sudaryti sąlygas visiems vaikams augti vienodomis sąlygomis, didinti lyčių lygybę ir skatinti socialinę sanglaudą bei ekonomikos augimą. Vienas iš uždavinių – mažinti pajamų skirtumus Švedijoje, įskaitant moterų ir vyrų pajamų skirtumus, ir didinti tam tikrų pažeidžiamų grupių, pavyzdžiui, vaikų ir suaugusiųjų iš šeimų, kurių pajamos nedidelės, neįgalųjų ir daugelio naujai atvykusių imigrantų, disponuojamąsias pajamas.

Skurdo mažinimas yra svarbiausias Švedijos tarptautinio vystomojo bendradarbiavimo tikslas. Intervencijos šioje srityje grindžiamos daugialype skurdo samprata. Nuo 1975 m. Švedijos pagalba atitinka arba viršija JT tikslą, kad ne mažiau kaip 0,7 proc. bendrojo vidaus produkto (BVP) būtų skiriama pagalbai. Švedija siekia, kad vystomajam bendradarbiavimui būtų skiriamas 1 proc. nuo BVP⁹⁰.

Švedijos tarptautinio vystomojo bendradarbiavimo agentūra (angl. *Swedish International Development Cooperation Agency*) – vyriausybinių agentūra, siekianti sukurti geresnes gyvenimo sąlygas skurde ir priespaudoje gyvenantiems žmonėms visame pasaulyje. Agentūra veikia Švedijos vyriausybės ir parlamento vardu, o agentūros veikla finansuojama iš Švedijos mokestinių pajamų⁹¹.

Apie 40 proc. visos Švedijos tarptautinio vystomojo bendradarbiavimo agentūros paramos skiriama per daugiašales organizacijas. Trečdalis biudžeto skiriama per JT agentūras. Daugiašalis bendradarbiavimas agentūrai leidžia prisidėti prie teigiamos skurde gyvenančių žmonių raidos. Švedijos prioritetinės teminės sritys yra šios: demokratija, žmogaus teisės, aplinka ir klimatas, taip pat lyčių lygybė ir moterų vaidmuo vystymesi. Daugiašalis bendradarbiavimas taip pat suteikia Švedijai galimybę prisidėti prie vystymosi šalyse, su kuriomis nėra dvišalio bendradarbiavimo⁹².

EAPN Švedija duomenimis, labiausiai skurdo paveiktos grupės yra darbo ieškantys asmenys, užsienyje gimę gyventojai, pabėgėliai, vaikai. Pagrindiniai kovos su skurdu prioritetai:

- protingos minimalios pajamos visiems: socialinio draudimo sistemos mažos pensijos, ligos pašalpos ir nedarbo išmokos būtų pakoreguotos taip, kad užtikrintų galimybę gyventi orų gyvenimą ir visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime;
- ištekliai prevencinėms priemonėms: socialinės investicijos į jaunimo centrus, mokyklas, socialines paslaugas, būstą ir darbo rinkos priemones;
- dantų priežiūra: taip pat socialinė įtrauktis ir galimybė gauti darbą. Reikia stiprinti subsidijas dantų priežiūrai ir įtraukti jas į bendrąjį sveikatos draudimą;
- skaitmeninė atskirtis: ypatingas dėmesys skiriamas tiems, kurie praktiškai ar finansiškai neturi galimybių naudotis skaitmeninėmis paslaugomis;
- teisė į būstą: aktyvi būsto politika prieš skurdą, segregaciją ir atskirtį. Pastangos kovoti su benamyste. Geresnės galimybės pritaikyti būstą;
- valstybės paramos organizavimas: kiekvienas asmuo turėtų turėti galimybę gauti jam reikalingas paslaugas. Jei asmuo kreipiasi į kelias viešąsias institucijas, vienas iš pasiūlymų – kiekvienam asmeniui turėtų būti suteikta galimybė kreiptis į koordinatorių;
- teisė į įtrauktį: visuomenė turėtų siekti, kad kiekvienas turėtų teisę į padorų materialinį lygį ir dalyvavimą visuomenės gyvenime dirbant, gaunant paramą ar įsidarbinant pagal kiekvieno gebėjimus ir poreikius⁹³.

Vengrija

Nuo 2024 m. už socialinės įtraukties, o tuo pačiu – ir skurdo mažinimo, politiką Vengrijoje yra atsakingas Vidaus reikalų ministerijoje (veng. *Belügyminisztérium*) veikiantis Socialinių galimybių ir romų reikalų valstybės sekretoriatas (angl. *State Secretariat for Social Opportunities and Roma Relations*). Šio sekretoriato vaidmuo yra koordinuoti politiką, kuria siekiama sukurti socialines galimybes nepalankioje padėtyje esantiems žmonėms, ypatingą dėmesį skiriant romų

⁹⁰ Ten pat.

⁹¹ About Sida: <https://www.sida.se/en/about-sida>

⁹² For multilateral organisations: <https://www.sida.se/en/for-partners/multilateral-organisations>

⁹³ Sweden Poverty Watch 2021: <https://www.eapn.eu/poverty-watch-sweden-poverty-watches-overview-2020/>

tautybės gyventojams, ir remti jų socialinę įtrauktį, sudarant sąlygas kompleksinėms intervencijoms ir įgyvendinant su tuo susijusias strategijas. Socialinių galimybių ir romų reikalų valstybės sekretoriato pavaduotojas yra atsakingas už strategijų kūrimą, jų įgyvendinimo koordinavimą, stebėseną ir peržiūrą⁹⁴.

Pagrindinis Vengrijos strateginis dokumentas, skirtas kovai su skurdu ir socialinei įtraukčiai skatinti, yra Nacionalinė socialinės įtraukties strategija 2030 (veng. *Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030*)⁹⁵, kurią Vengrijos vyriausybė priėmė 2021 m. Ši strategija perėmė pagrindinius ankstesnės strategijos (galiojusios nuo 2014 iki 2020 m.) prioritetus ir intervencijos kryptis. Nacionalinė socialinės įtraukties strategija 2030 apima šias septynias pagrindines intervencijos sritis: gimimas ir vaikystė; švietimas (nuo darželio iki universiteto); jaunimo reikalai; užimtumas; teritorinė nelygybė ir gyvenviečių plėtra; fizinė ir psichinė sveikata ir sveikatos priežiūra; romų tapatybė ir jų teisių užtikrinimas. Pagrindiniai minėto dokumento horizontalūs tikslai yra šie: vienoda prieiga prie viešųjų paslaugų; romų moterų padėties gerinimas; skaitmenizacija⁹⁶.

Europos kovos su skurdu tinklo duomenimis, Vengrijos kovos su skurdu tinklas (*Magyar Szegénységellenes Hálózat*) buvo įkurtas 2004 m. Nurodoma, jog tinklui priklauso apie 80 nacionalinių, regioninių ir vietos organizacijų bei kai kurie asmenys (daugiausia skurdą patiriantys žmonės)⁹⁷. Tačiau kyla abejonių dėl šio tinklo veiksnio, nes jo internetinis puslapis neveikia, o naujausi duomenys Europos kovos su skurdu tinklo internetiniame puslapyje datuojami 2016 m.

Parengė
Informacijos ir komunikacijos departamento
Tyrimų skyriaus

Patarėja Aistė Griškonytė
Tel. (0 5) 209 6182, el. p. aiste.giskonyte@lrs.lt

Patarėja dr. Ligita Šarkutė
Tel. (0 5) 209 6173, el. p. ligita.sarkute@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą.

Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2025

⁹⁴ Hungary. Social Inclusion: Administration and governance. Youth Wiki: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/hungary/42-administration-and-governance>

⁹⁵ Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030: <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/03/MNTFS2030.pdf>

⁹⁶ Hungary. Social Inclusion: Strategy for the social inclusion of young people. Youth Wiki: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/hungary/43-strategy-for-the-social-inclusion-of-young-people>

⁹⁷ Magyar Szegénységellenes Hálózat – HAPN (Hungarian Anti Poverty Network): <https://www.eapn.eu/magyar-szegenysegellenes-halozat-hapn-hungarian-anti-poverty-network/>